

Marzena Chrost
Akademia Ignatianum

Różnice – edukacja – inkluzja

Sprawozdanie z VIII Ogólnopolskiego
Zjazdu Pedagogicznego
Polskiego Towarzystwa Pedagogicznego,
Gdańsk, 19-21 września 2013 roku

Inicjatorem regularnych krajowych zjazdów akademickiego środowiska pedagogów jest Polskie Towarzystwo Pedagogiczne. W dniach 19-21 września 2013 roku w Gdańsku odbył się już VIII Ogólnopolski Zjazd Pedagogiczny Polskiego Towarzystwa Pedagogicznego pod hasłem: **Różnice – edukacja – inkluzja**.

Głównym gospodarzem Zjazdu był Uniwersytet Gdański, Wydział Nauk Społecznych, Instytut Pedagogiki. Obrady odbywały się w budynku Wydziału Nauk Społecznych przy ulicy Bażyńskiego 4 w Kampusie Oliwskim Uniwersytetu Gdańskiego.

Przewodniczącym komitetu programowego Zjazdu był prof. dr hab. Tomasz Szkudlarek, natomiast dr Alicja Komorowska-Zielony była przewodniczącą komitetu organizacyjnego. Koncepcja organizacyjna Zjazdu polegała na przyjęciu otwartej i szerokiej formuły programowej. W tym celu Organizatorzy przyjęli założenie dotyczące formuły zgłaszania wystąpień, które pozwoliło na wyłanianie sekcji i grup problemowych na podstawie pozytywnej recenzji streszczeń. Dlatego też formularz zgłoszeniowy zawierał macierz szeroko określonych pól problemowych, w których należało ulokować problematykę prezentacji, co pozwoliło na wyraźne sprofilowanie tematyczne obrad oraz stworzenie dużej liczby sekcji, w których zaproponowane były 3-4 wystąpienia.

Program tegorocznego Zjazdu Pedagogicznego zawierał rekordową liczbę zgłoszonych tematów wystąpień (około 500) oraz rekordową ilość sesji tematycznych (106 sekcji). Były różnorodne formy prezentacji wystąpień: klasyczne referaty, sympozja tematyczne oraz sesje plakatowe.

W dniu 19 września odbyła się w Polskiej Filharmonii Bałtyckiej sesja inauguracyjna. Uczestników VIII Zjazdu Pedagogicznego i zaproszonych gości powitali przedstawiciele Władz Miasta Gdańska. Uroczystego otwarcia Zjazdu dokonał J.M. Rektor UG prof. dr hab. Bernard Lammka oraz Przewodniczący PTP prof. dr hab. Zbigniew Kwieciński. Na początku obrad został uhonorowany prof. dr hab. Marian Walczak, wieloletni sekretarza PTP. W tej części Zjazdu uczestnicy mogli również wysłuchać pięknego Koncertu Cappelli Gedanensis

Wykład inauguracyjny na temat: *Edukacja wobec różnicy i inkluzji. Dwa typy dyskursów – w stronę pedagogiki pozytywnej* wygłosił prof. dr hab. Zbigniew Kwieciński, który wyjaśnił kluczowe dla wiodącego tematu pojęcie inkluzji. Wyróżnił także dwa nurty dyskursów edukacyjnych, dotyczące różnic, ich akceptacji i znoszenia lub zmniejszania. Jeden z nich związany jest z dyskursem właściwym dla pedagogiki i socjologii krytycznej, natomiast drugi z pedagogiką specjalną, skoncentrowaną w ostatnich latach na problemach szeroko pojmowanej integracji osób niepełnosprawnych. Pan Profesor podkreślił, iż w edukacji należy zauważyć potrzebę równoważenia struktur intrapsychicznych oraz kształtowania dobrych relacji ludzi o różnych wzorach świadomości, zintegrowanych postawach życiowych dotyczących odmiennych nastawień do przeszłości i przyszłości. Zwrócił również uwagę, że potrzebna jest koncentracja badań pedagogicznych na pozytywnych wizjach i doświadczeniach edukacyjnych, dotyczących także różnic i inkluzji.

W trakcie sesji plenarnej inauguracyjnej obrady zostały wygłoszone trzy wykłady. Prof. dr hab. Bogusław Śliwerski wygłosił referat pod tytułem: *Pedagogika na zakręcie*. Zaprezentował swój pogląd na temat wchodzenia, bycia i wychodzenia pedagogiki z zakrętu społeczno-politycznej transformacji. Pobudził i zachęcił uczestników Zjazdu do refleksji nad pytaniem: jak pedagogika naukowa powinna funkcjonować w państwie, by zachować własną tożsamość, godność, suwerenność, wolność prowadzenia badań i prezentowania ich wyników? Zwrócił także uwagę, że jeżeli nauczyciele, wychowawcy nie znajdą wsparcia w pedagogach, szczególnie ze środowiska naukowego, to z czysto pragmatycznych i egzystencjalnych racji staną się kluczowym czynnikiem deformowania realnego świata ludzkich istnień, w którym rzeczywistość będzie wypierana przez fikcję, pozór, fałsz, cynizm oraz hipokryzję elit.

W drugim wystąpieniu, prof. dr hab. Tomasz Szkudlarek zaprezentował wykład na wiodący temat Zjazdu: *Różnice – edukacja – inkluzja*, w któ-

rym wyjaśnił, że pojęcie różnicy zdominowało dyskusję w naukach społecznych w końcowych dekadach XX wieku, stanowiąc wyraz załamania się modernistycznego porządku społecznego. Pojęcie to otwierało przestrzeń społeczną w sposób umożliwiający myślenie w kategoriach równoprawności rozmaitych form życia jednostkowego i społecznego. To znalazło wyraz w debatach o: wielokulturowości, niepełnosprawności, tolerancji religijnej i politycznej, seksualności, indywidualizmie, niepowtarzalności każdego życia oraz o prawach do określania własnej tożsamości: jednostkowej i grupowej. Pan Profesor wyjaśnił, iż w wielu krajach – także w Polsce – mamy do czynienia z wysokim przyzwoleniem na narastanie różnic klasowych. W tym kontekście edukacja staje się podstawowym narzędziem kształtowania przestrzeni społecznej: zarówno w kierunku utrwalania różnic o charakterze dyskryminacyjnym, jak i ich przezwyciężania w kierunku społecznej inkluzji. Edukacja służy również promowaniu różnic tam, gdzie dyskryminacja polega z kolei na ich zacieraaniu. Obecnie toczy się bardzo interesująca debata o dwuznaczej roli edukacji w rozwiązywaniu problemów społecznych, o ich pedagogizacji, która z jednej strony może realnie zwiększać możliwość wpływu grup społecznych i jednostek na warunki ich życia – natomiast z drugiej – przesłania brak politycznych mechanizmów ich rozwiązywania.

Z kolei prof. Peter Mayo z Uniwersytetu w Malcie wygłosił w języku angielskim wykład zatytułowany: *Europe's Lifelong Learning Policy Discourse: A Critical Analyses of Its Underlying Tenets*. (Dyskurs europejskiej polityki edukacji całościowej – krytyczna analiza założeń). Wyjaśnił, iż jednym z budzących niepokój aspektów aktualnego dyskursu europejskiej polityki edukacyjnej, jawiącym się jako bardzo odległy od projektu UNESCO opowiadającego się za ideą Edukacji przez całe życie, jest przejście z idei edukacji przez całe życie do idei uczenia się przez całe życie, które kładzie mniejszy nacisk na struktury i prawa, a większy na jednostki przyjmujące kontrolę nad swoim kształceniem. Zdaniem Pana Profesora, jest to szkodliwy dyskurs, który minimalizuje rolę państwa, a ceduje wszystko na wolny rynek. Odpowiedzialność za edukację zostaje przesunięta ze społecznej na indywidualną. Dlatego też dokumenty polityczne promujące te idee powinny być tematem ciągłego krytycznego badania przeprowadzanego przez wnikliwych edukatorów. Zauważył, że idea edukacji przez całe życie w sposób, jaki jest obecnie pojmowana, oscyluje wokół pojęcia „gospodarki opartej na wiedzy”, która nie musi doprowadzić do spodziewanego poziomu zatrudnienia czy dającego satysfakcję wynagrodzenia, biorąc pod uwagę globalną rywalizację o niewielką liczbę wysokopłatnych, dostępnych dla klasy średniej etatów. Pan Profesor podkreślił również, iż w rzeczywistości niezbędne są takie formy edukacji, które

umożliwią ludziom nauczenie się krytycznego zaangażowania w pracę. A widzenie programu edukacji przez całe życie zawężone do koncepcji zdolności do zatrudnienia, przywiązuje mnóstwo znaczenia do starych i nowych podstawowych umiejętności, jednocześnie ignoruje bardzo ważne pojęcie kompetencji krytycznych. Ignoruje ono szerszą stłumioną tradycję edukacji dorosłych, która podkreślała rolę obywatela jako społecznego aktora oraz rolę edukacji dorosłych rozumianej jako żywotnej działalności wewnątrz ruchów społecznych. W swoim wykładzie Pan Profesor podkreślił, że edukacja dorosłych to znacznie więcej niż to, co jest obecnie celebrowane na całym świecie. Dyskurs ten jest promowany z ogromnym wigorem i pasją w krajach przemysłowo rozwiniętych.

W drugim dniu obrad uczestnicy Zjazdu zostali powitani przez Panią Dziekan Wydziału Nauk Społecznych Uniwersytetu Gdańskiego – prof. dr hab. Beatę Pastwę-Wojciechowską oraz przez Panią Dyrektora Instytutu Pedagogiki WNS prof. UG dr hab. Sławomirę Sadowską.

W czasie Zjazdu odbyły się łącznie trzy tury obrad plenarnych, podczas których zostały wygłoszone interesujące i odnoszące się do szeroko zaproponowanej tematyki Zjazdu referaty.

W dniu 20 września w pierwszej turze obrad plenarnych zostały przedstawione równocześnie trzy wykłady. Prof. UAM dr. hab. Agnieszka Gromkowska-Melosik zaprezentowała referat na temat: *Tożsamość, społeczeństwo, różnica. Paradoksy emancypacji i marginalizacji*, którego głównym celem była analiza społecznych konstrukcji tożsamości w kulturze współczesnej, przy wykorzystaniu kategorii różnicy. Pani Profesor podjęła próbę odpowiedzi na pytanie: W jaki sposób w różnorodnych, społeczno-kulturowych paradoksach różnica może stanowić punkt wyjścia emancypacji lub marginalizacji, a także coraz częściej w pełnych sprzeczności procesach, źródło jednocześnie obu tych zjawisk? W swoim wystąpieniu przyjęła dwie egzemplifikacje. Pierwsza odnosiła się do konfrontacji pomiędzy esencjalistyczną i konstruktywistyczną koncepcją tożsamości kobiet w relacji do zmiany społecznych ról kobiet na rynku pracy oraz profesjonalnych i kulturowych wymagań stawianych kobietom. Druga natomiast – do społeczno-kulturowych aspektów funkcjonowania mniejszości muzułmańskiej w Szwecji i radykalnej wzajemnej nieprzekładalności podstawowych założeń kultury islamskiej i skandynawskiej.

Z kolei prof. APS dr hab. Grzegorz Szumski przedstawił wykład zatytułowany: *Edukacja włączająca – niedokończony projekt*, w którym zwrócił uwagę między innymi na to, że edukacja włączająca powinna być kontynuowana jako teoria naukowa i jako projekt praktyczny, aby można było zweryfikować jej teoriiotwórczy i praktyczny potencjał. Zaniedbanie natomiast wysiłków na rzecz pełnego wdrożenia edukacji włą-

czającej zmieni jej pedagogiczne i społeczne funkcje, osłabi reformatorski i emancypacyjny potencjał i uczyni z niej narzędzie legitymizacji konserwatywnego systemu kształcenia niepełnosprawnych. Kontynuowanie zatem projektu edukacji włączającej jest potrzebne pedagogice specjalnej po to, aby mogła rozstrzygnąć między innymi ważne kwestie: czym jest kształcenie specjalne i kto go potrzebuje. Pan Profesor podkreślił, że koncepcja edukacji włączającej nie ogranicza się do uczniów z niepełnosprawnością. Jest propozycją nowego modelu szkoły powszechnej, który może być traktowany jako dopełnienie koncepcji szkoły dla wszystkich.

Trzeci wykład zatytułowany: *Proces różnicowania się gimnazjów w dużych miastach – dynamika, uwarunkowania i konsekwencje* wygłosił prof. IBE dr hab. Roman Dolata, w którym wykorzystując dane krajowe z egzaminu gimnazjalnego dla lat 2002-2013 oraz dane ze sprawdzianu w klasie VI szkoły podstawowej przedstawił analizy dotyczące procesu nieformalnej selekcji prowadzącej do zróżnicowania się w dużych miastach gimnazjów ze względu na wyniki i efektywność nauczania.

W drugiej, popołudniowej turze obrad plenarnych, zostały przedstawione również trzy wykłady. Prof. dr hab. Jerzy Nikitorowicz wygłosił referat na temat: *Edukacja międzykulturowa wobec mitotwórczej apologetyki w kształtujących się społeczeństwach wielokulturowych*. W wystąpieniu wyjaśnił, że kultura jako czynnik różnicujący może zamykać tożsamośćowo lub otwierać na Innych i ich kultury. W państwach narodowych można zauważyć z jednej strony – negatywne skutki prowadzonej polityki różnicy opierające się na separatyzmie, megalomanii, dominacji. Z drugiej widoczna jest polityka wielokulturowości, która opiera się na liberalizmie, zasadach obywatelstwa i demokracji. Pan Profesor uznał, że istotą edukacji międzykulturowej w kształtujących się ustawicznie społeczeństwach wielokulturowych jest ukierunkowanie na niwelowanie uprzedzeń, mitów, negatywnych stereotypów, fałszywych przekonań. Wyjaśnił również, że członkowie Katedry Edukacji Międzykulturowej, którą powołał i kieruje, pracują nad wypracowaniem odpowiednich strategii edukacji międzykulturowej, aby kształtować poczucie wzajemnego uznania, obywatelstwa, szacunku, zrozumienia, tolerancji, dialogu w interakcjach z Innymi i ich kulturą.

Z kolei prof. dr hab. Kalina Barnticka w swoim wystąpieniu podkreśliła ważność i znaczenie historii wychowania. Zwróciła również uwagę na występującą współcześnie tendencję do marginalizacji historii, co uwidacznia się między innymi w zmniejszeniu liczby godzin nauczania historii w procesie kształcenia. Natomiast prof. SWPS dr hab. Jacek Kurzępa zaprezentował wykład: *Komercjalizacja intymności na przykładzie zachowań młodzieży akademickiej w obszarze seksu bezsensu*, w którym

przedstawił wyniki badań przeprowadzonych w środowisku studenckim z obszaru całej Polski w zakresie obecności i aktywności związanej z seks biznesem. Podkreślił, iż problematyka seks biznesu w Polsce szczególnie w środowisku młodzieży akademickiej, wywołuje poruszenie opinii publicznej i głosy potępienia. Zagadnienie to należy zaliczyć do szczególnie trudnych problemów badawczych z powodów zarówno dostępności do środowiska badawczego, jak również z uwagi na napięcia, jakie wywołuje oraz bezradności wobec problemu.

W dniu 21 września odbyły się w obradach plenarnych równocześnie trzy wykłady. Prof. dr hab. Maria Mendel zaprezentowała wykład zatytułowany: *Miasto pedagogiczne*. W swoim wystąpieniu zwróciła uwagę, iż miasta skupiające większość mieszkańców państw są współcześnie koncentracją różnego rodzaju nierówności i siecią złożonych, wymagających rozwiązań problemów społecznych. W tej perspektywie uwidaczniają się liczne wyzwania głównie dla pedagogiki społecznej, która je podejmuje, aktualizując się w kierunku radykalnego urbanizmu, wypracowując również nowe, miejskie wersje edukacji, animacji oraz pracy socjalnej.

Prof. UG dr hab. Lucyna Kopciwicz w swoim wystąpieniu na temat: *Kryzys równości, panika moralna wokół różnorodności i posthumanistyczna nadzieja* przedstawiła analizę kilku istotnych kryzysów, których konsekwencjami są napięcia konceptualizacji równości i różnicy. Zwróciła uwagę między innymi na trzy kryzysy. Pierwszy kryzys związany jest ze zjawiskiem paniki moralnej wokół problematyki męskości i różnorodności, którego konsekwencje prowadzą się do skutecznego narzucania dyskursu natury w celu opisanego, wyjaśnianego i uzasadnianego różnic społecznych. Drugi jest kryzysem równości, spotęgowanym przez kryzys gospodarczy, którego konsekwencje prowadzą się do poważnego kryzysu tożsamościowego. Trzeci natomiast wiąże się z obserwowalnym wyczerpaniem potencjałów wyjaśniania i projektowania zmian społecznych, które można wiązać ze społecznym konstruktywizmem.

Z kolei dr hab. Piotr Laskowski z Uniwersytetu Jagiellońskiego wygłosił wykład na temat: *Szkoła i forma życia*, w którym wyjaśnił, że szkoła jest instytucją o fundamentalnym znaczeniu jako narzędzie kształtowania społecznej przestrzeni oraz instytucją niezdolną sprostać wymaganiom przed nią stawianym. Zwrócił uwagę, że obecnie występuje pęknięcie między celami stawianymi przed edukacją a rzeczywistością społeczno-ekonomiczną i polityczną. Podkreślił, że szkoła może stać się przestrzenią emancypacji w różnorodności wtedy, gdy stanie się przestrzenią: autonomiczną, autoteliczną oraz bezinteresownego myślenia, kiedy będzie praktykować równość, a nie tylko ją postulować.

W czasie Zjazdu odbyło się pięć tur obrad w sekcjach. Łącznie było aż 106 sekcji, które były następująco zatytułowane: Wokół resocjalizacji; Gender i edukacja; Nauczyciele; Kondycja Uniwersytetu; Dziecko, dzieciństwo i wczesna edukacja; Wokół rodziny i wychowania; Matematyka; Tanatologia i śmierć; Edukacja, polityki inkluzji; Szkoły i uczniowie; Wokół pracy socjalnej; Wokół teorii – filozofia wychowania i pedagogika ogólna; Edukacja międzykulturowa; Edukacja i rynki; Wokół pedagogiki specjalnej; Edukacja i zmiana; Historia wychowania i oświaty; Edukacja i religie; Edukacja i sztuka; Pamięć i edukacja; Ciało i zmysłowość; Edukacja i praca; Zdrowie i edukacja; Alternatywy; Człowiek i nie-człowiek w kulturze; Instytucje.

Zaproponowanie tak licznych i różnorodnych tematycznie sekcji było bardzo interesującym rozwiązaniem, bowiem uczestnicy Zjazdu mieli bardzo wiele możliwości wybrania i uczestniczenia w wyżej wymienionych sekcjach. Prezentowane w nich referaty pozwalały również na podejmowanie przez naukowców ciekawych dyskusji i dzielenie się doświadczeniami badawczymi.

Bardzo interesującą formą przedstawiania dyskusji naukowej były także zaproponowane sympozja tematyczne. Odnosiły się one między innymi do takich zagadnień, jak: Edukacja dla inkluzyjnej Europy; Hermeneutyczne inspiracje dla edukacji, edukacyjne wyzwania dla hermeneutyki; Pedagogika seksualna – obszary zainteresowań badawczych; Dyskursywna konstrukcja podmiotu; Animacja kultury wobec wyzwań różnorodności i inkluzji; Wspieranie rozwoju uczniów na etapie wczesnoszkolnym. Diagnoza praktyk edukacyjnych w obszarze międzynarodowym i próby innowacji – implikacje dla edukacji wczesnoszkolnej.

Szkolne uwarunkowania efektywności kształcenia – prezentacja wyników I etapu badania podłużnego w szkołach podstawowych; Animacja kultury wobec różnorodności i inkluzji; Pedagogika społeczna w przestrzeni miejskiej. Wokół projektu „Wspólny pokój”; Kaszubskie praktyki edukacyjne: kultura – tożsamość – język; Ewaluacyjna funkcja egzaminów zewnętrznych – możliwości, ograniczenia, instrumenty.

Po raz pierwszy w ramach Zjazdu odbyło się Sympozjum Towarzystwa Historii Edukacji: Historia wychowania i oświaty.

Kolejną, bardzo ciekawą formą przedstawiania była sesja plakatowa, która odnosiła się do różnorodnej problematyki Zjazdu. Plakaty zostały umieszczone w holu budynku obrad, gdzie w czasie przerw można było zapoznać się z ich ciekawą tematyką.

Problematyka edukacji elementarnej była prezentowane między innymi w pięciu sekcjach zatytułowanych: *Dziecko, dzieciństwo i wczesna edukacja*. Tematyka zaproponowanych wystąpień dotyczyła między in-

Sprawozdania z konferencji/Reports from Conferences

nymi takich zagadnień, jak: „Idź 6-latku do szkoły” ... czyli o antyprzedszkolnej propagandzie w edukacji; Za i przeciw – dwa sposoby postrzegania wprowadzanej reformy edukacji w odniesieniu do przedszkoli i szkół podstawowych; Rola organizacji pozarządowych w zmniejszaniu różnic w edukacji przedszkolnej w Polsce AD 2013. Zmodyfikowany model mieszany czy prywatyzacja usług przedszkolnych?; Metoda projektów w edukacji wczesnoszkolnej jako strategia elastycznego podejścia do programu; Czy wczesna edukacja potrzebuje nauczycieli mężczyzn?; Obszary rozbieżności między dyskursem podręcznikowym a dziecięcym; Poprawność polityczna a marginalizacja zachowań seksualnych dzieci w wieku przedszkolnym. Raport z badań na temat przekonań dorosłych; Przestrzenie dziecięcej sprawczości w przedszkolu, czyli o kreowaniu przez dzieci kultury rówieśniczej; Przedszkole jako przestrzeń demokratyczna – rzeczywistość czy mrzonka?; Decyzyjność dzieci w wieku przedszkolnym w wychowaniu instytucjonalnym – możliwości i realia.

Oprócz bogatej propozycji wykładów, referatów i dyskusji nie zabrakło elementów kulturalnych, uczestnicy Zjazdu mogli wysłuchać bardzo interesującego i wykonanego na wysokim poziomie Koncertu Chóru Akademickiego Uniwersytetu Gdańskiego, była również możliwość zwiedzenia miasta.

Uczestnikami tegorocznego Zjazdu byli także adiunkci i doktoranci Akademii Ignatianum w Krakowie, dla których było to cenne i owocne doświadczenie otwierające na współpracę z innymi ośrodkami naukowymi.

Podsumowując, należy zauważyć, iż tegoroczny VIII Zjazd Pedagogiczny PTP został organizacyjnie, logistycznie i wykonawczo ciekawie przygotowany, bowiem prezentował bardzo szerokie spektrum aktualnych badań prowadzonych w ośrodkach akademickich przez bardzo liczne grono pedagogów i badaczy edukacji. Wpisal się również w centralne, kluczowe problemy rozwoju edukacji współczesnej Europy i Polski. Tym bardziej że wspólne dzielenie się poglądami na edukację może stworzyć lepsze rozwiązania dla jej rozwoju.